

MONELLA KIELELLÄ MONIKIELISYYDESTÄ

Pohjoismaiden kielet toisena kielenä -konferenssi (Nordand) järjestettiin Helsingissä euroviisuvuikonloppuna 10.–12.5.2007 ja se keräsi yhteen liki 200 kakkoskielistä kiinnostunutta kielentutkijaa pääasiassa Pohjoismaista. Konferenssi oli järjestyksessä kahdeksas ja se pidettiin toista kertaa Suomessa. Esitelmien teemoja oli kolme: kakkoskielen konstruktio, vuorovaikutus toisella kielellä sekä monikielisyys ja identiteetti. Sektioesitelmistä suurin osa käsitteli kielenoppimisen kysymyksiä, mutta noin 70 esitelmän joukkoon mahtui laaja kirjo tutkimusaiheita kieliasenteista ja kielipolitiikasta aina toisella kielellä käytäviin keskusteluihin. Monikielisyys toteutui myös konferenssin käytännössä, sillä esitelmiä pidettiin ja keskustelua käytiin suomeksi, ruotsiksi, norjaksi, tanskaksi ja englanniksi.

Konferenssissa oli yhteensä neljä yleisesitelmää. Ensimmäinen niistä liittyi konferenssin monikielisyys-temaan: KENNETH HYLSTENSTAM tarkasteli esitelmässään »Forskning om polyglotter» monikielisyystä yksilön näkökulmasta. Hylstentamin mukaan polyglotit ovat suhteellisen uusi ja toisen kielen tutkimuksen piirissä vähän huomiota saanut tutkimuskohde, vaikka huimia tarinoita kymmeniä kieliä hallitsevista kielineroista kerrotaan ympäri maailmaa. Tavallisesti aikuisena vieraan kielen opinnot aloittanut ei saavuta juuri koskaan syntyperäisen kaltaista kielitaitoa, mutta poikkeuksellisen lahjakkaille yksilöille tämä on mahdollista. Tukholman yliopiston tutkimushankkeessa »Projekt polyglotter» pyritään selvittämään niitä sosiaalisia, psykologisia ja kognitiivisia tekijöitä, jotka vaikuttavat polyglottien kielenoppimisproses-

▷

siin. Erityisen tarkastelun kohteena on kaksi kielenoppimisen teorian keskeistä tekijää: oppimiskyky ja motivaatio. Hyltenstamin mukaan polygloteille on tyypillistä, että he hallitsevat samanaikaisesti useita kieliä hyvin ja pystyvät helposti siirtymään kielestä toiseen, eivätkä kerran opitut kielet ruostu käyttämättöminäkään. Polyglottius vaatii kuitenkin myös poikkeuksellisen suurta omistautumista kielten opiskelulle – Hyltenstam puhuikin »nörtti-ilmiöstä». Kiintoisaa on, että suurin osa maailman tuntevista polygloteista on miehiä.

Monikielisyyttä yhteisön näkökulmasta tarkasteli puolestaan lauaintain plenaristi PETER AUER, jonka esitelmä käsitteli turkin kielen omaksumista ja käyttöä monikielisten nuorten ryhmissä Saksassa. Nuorten itse nauhoittaman keskusteluaineiston perusteella Auer osoitti turkin kielen käytön olevan niin yleistä sekä maahanmuuttajataustaisten että yksikielisten saksalaisnuorten puheessa, että voidaan puhua yleisen nuorten puhettavan (*pan-ethnic youth style*) synnystä. Auerin mukaan kahden koodin käytössä on kyse ensisijaisesti alakulttuurisen identiteetin rakentamisesta: koodinvaihto on keino kyseenalaistaa saksan kielen valta-asema ja osoittaa orientoitumista marginaaliin. Kielenopetuksen kannalta Auerin esitelmässä oli kiintoisaa nuorten kielenomaksumisen kuvaus. Auer on nimittäin havainnut, ettei kadulla omaksutussa turkissa esiinny lainkaan muuten oppijan-kielille tyypillisiä virheitä. Hän selittää ilmiötä oppimisprosessilla: nuoret oppivat turkkia luonnollisessa vuorovaikutuksessa. Aluksi saksankielistä puhetta saatetaan esimerkiksi jäsentää turkkilaisin fraasein. Valmiista konstruktioista on Auerin mukaan helppo päätellä kielen rakenteita, joita analogian avulla voidaan soveltaa uusiin ilmauksiin. Toisaalta Auerin aineistossa esiintyy myös paljon korjauksia ja metapragmaattista puhetta merkinä oppimis-

prosessin tietoisuudesta.

Kolmas plenaristi MARIA EGBERT tarkasteli esitelmässään »Oral proficiency testing – a collaborative achievement between candidate and examiner within the framework of the test design» keskusteluanalyysin keinoin IELTS-testin (*International English Language Testing System*) kielitaitohaastattelua ja sen testiohjeiden vaikutusta keskustelun rakentumiseen. Haastattelijan toiminta on testautilanteissa tiukasti kontrolloitua, jotta testautilanne olisi kaikille osallistujille mahdollisimman yhdenmukainen. Egbert vertasi haastattelua arkikeskusteluun, jossa osapuolet pyrkivät yhteisymmärrykseen kaikin keinoin, ja osoitti aineistoosimerkein, miten haastatteluohjeiden noudattaminen johtaa epäluonnolliseen intersubjektiiivisuuden puuttumiseen. Testausohjeissa esimerkiksi kielletään haastattelijaa tuottamasta parafraseja, joiden avulla syntyperäisten ja ei-syntyperäisten välisissä keskusteluissa usein varmistetaan yhteisymmärrys (vrt. Kurhila 2006: 217).

Testausohjeiden taustalla voi Egbertin mukaan nähdä ne toisen kielen tutkimuksen perusoletukset, joita Alan Firth ja Johannes Wagner kritisoivat jo kymmenen vuotta sitten (ks. Firth ja Wagner 1997). Heidän mukaansa perinteisessä toisen kielen oppimisen tutkimuksessa kieli nähdään mekanistisesti yksilön hallussa olevana systeeminä ja siten sivuutetaan kielen käytön konteksti ja vuorovaikutus. Firth ja Wagner haastoivat toisen kielen tutkijat keräämään oletustensa tueksi aineistoa myös autenttista keskustelutilanteista, ja hyökkäyksestä alkanut keskustelu onkin laajentanut toisen kielen tutkimuksen näkökulmia perinteisestä kognitivistisesta tutkimuksesta kielen sosiaaliset ulottuvuudet huomioivaan suuntaan (esim. Markee ja Kasper 2004; Lantolf 2000). Erityisen hyödylliseksi on Egbertin mukaan osoittautunut keskusteluanalyysi-

nen syntyperäisten ja ei-syntyperäisten välisen vuorovaikutuksen tutkimus, joka on korostanut keskustelun yhteistyöluonnetta ja osoittanut esimerkiksi, ettei kielenoppijuus aina ole keskustelussa relevanttia tai automaattisesti tuota ongelmia (Kurahila 2006: 219). Keskustelunanalyysi on antanut toisen kielen tutkimukselle välineitä tarkastella kielen oppimista sosiaalisena toimintana ja eri oppimistilanteiden kuten luokkahuonevuorovaikutuksen erityispiirteitä. Kuten Egbertin esitelmä osoitti, keskustelunanalyysin avulla voidaan nostaa esiin myös kielitaitohaastattelun autenttisuuden ongelmat. Kielitaitohaastatteluja on jo pitkään pidetty ongelmallisina arviointitilanteina siksi, että mikäli vuorovaikutuksen katsotaan olevan molempien osapuolten yhteistyön tulos, ei haastattelun perusteella voida tehdä päätelmiä vain toisen osallistujan kielitaidosta (McNamara 1997; He ja Young 1998). Egbert myönsi, että luotettavan ja objektiivisen kielitaitohaastattelun kehittäminen on haasteellista, mutta lisäksi, ettei vuorovaikutusta koskaan voi tiukoinkaan testiohjein neutralisoida ja riisua kaikesta merkityksellisestä. Hän myös huomautti, ettei kielitestauksen validiteettia, luotettavuutta ja oikeudenmukaisuutta saavuteta riisumalla keskustelu kaikesta sosiaalisesta, sillä epäluonnollisesta kielitaitohaastattelusta suoriutuminen mittaa lopulta vain epäluonnollisesta kielitaitohaastattelusta suoriutumista.

Neljännet plenaristit, LEENA HUSS ja ANNA-RIITTA LINDGREN, päättivät konferenssin kielipoliittiseen puheenvuoroon »Språklig emansipation och identitet». Puhujat käsitelivät kielellisen tasa-arvon ja kielten elvyttämisen vaikutuksia puhujien yksilölliseen ja kollektiiviseen identiteettiin. Hussin ja Lindgrenin esimerkit olivat plurilingvaalisesta Pohjolasta, jossa yksilöiden kielelliset kompetenssit ovat aina olleet monimuotoisia mutta jossa kielelli-

nen tasa-arvo ei ole ollut itsestäänselvyys. — Oma plurilingvaalista kompetenssiaan voi seuraavan kerran harjoittaa Nordandissa keväällä 2009, kun pohjoismaiset kakkoskielten tutkijat kokoontuvat Tanskaan. Sitä odotellessaan voi tämänvuotisen konferenssin satoon samoin kuin pohjoismaiseen kakkoskielten tutkimukseen yleisemminkin tutustua *Nordand – nordisk tidskrift för andrespråksforskning* -julkaisun välityksellä. ■

MARJA KOKKONEN

Sähköposti: marja.kokkonen@helsinki.fi

LÄHTEET

- FIRTH, A. – WAGNER, J. 1997: On discourse, communication and (some) fundamental concepts in SLA research. – *Modern language journal* 81 s. 285–300.
- HE, A. W. – YOUNG, R. 1998: Language proficiency interview: A discourse approach. – Richard Young & Agnes Weiyun He (toim.), *Talking and testing: Discourse approaches to the assessment of oral proficiency* s. 1–24. Amsterdam: John Benjamins.
- KURHILA, S. 2006: *Second language interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- LANTOLF, J. 2000: *Sociocultural theory and second language learning*. Oxford: Oxford University Press.
- MARKEE, N. – KASPER, G. 2004: Classroom talks: An introduction. – *Modern language journal* 88 s. 491–500.
- McNAMARA, T. F. 1997: 'Interaction' in second language performance assessment: Whose performance? – *Applied linguistics* 18 s. 446–466.
- Polyglottien tutkimusprojektin kotisivut: <http://www.biling.su.se/~AAA/Project%202.htm>.